

Justitiedepartementet
Dnr Ju2022/02173
ju.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia
Ju.L3@regeringskansliet.se

Sveriges Författarförbunds yttrande över SOU 2022:23 En oavvislig ersättningsrätt?

Sveriges Författarförbund (SFF) önskar inkomma med kommentar på ovan angivna SOU. Sveriges Författarförbund är en facklig organisation för verksamma författare och litterära översättare. För närvarande har förbundet drygt 3 000 medlemmar. Vi har funnits sedan 1893 och ser som vår uppgift att tillvarata och bevaka medlemmarnas juridiska, ekonomiska och ideella intressen, men också att erbjuda en plattform för brett och internationellt utbyte av erfarenheter mellan författare och översättare.

Inledning

Redan i inledningen konstaterar utredningen att upphovspersoner och utövare har svårt att trygga sin försörjning endast med intäkter från strömningstjänsterna, att upphovspersonerna kan ha svårt att förutse vilket värde deras rättigheter kommer att ha i framtiden. Författarnas beroende till förlagen nämns. Det konstateras vidare att det finns en risk för låga ersättningsnivåer vilket i sin tur minskar incitamentet för att satsa på tex en litterär verksamhet. När utredningen landar i slutsatsen att det inte finns skäl att införa en oavvislig ersättningsrätt blir det svårt, för att inte säga omöjligt att förstå hur utredningen kommer fram till den slutsatsen. Författarförbundet saknar en heltäckande och djuplodande analys av författares och översättares möjligheter att få lämplig och proportionerlig ersättning när deras verk tillgängliggörs på begäran av enskilda. Yttrandet nedan följer utredningens disposition och numrering.

2. Utredningens uppdrag och arbete

Under detta kapitel redogörs för utredningens uppdrag och det konstateras att dess uppdrag inte varit att kartlägga förhållandena på området. Utredningen ska utifrån mera allmänna utgångspunkter föreslå eller inte föreslå vissa lösningar. För att utredaren ska kunna ta ställning till om det finns behov av en oavvislig ersättningsrätt krävs att en analys görs av hur marknaden faktiskt fungerar. Det finns inget i kommittédirektivet som motsäger det. För att kunna förstå om vissa åtgärder är lämpliga eller inte krävs en djupare kunskap om varje område som påverkas av denna utredning. Författarförbundet anser att utredningen har bortsett från de verkliga förhållandena på marknaden för litterära upphovspersoner och presenterat förslag utifrån premissen att existerande regelverk tillsammans med DSM löser de problem som finns. Se vårt debattinlägg från maj 2022 där vi kritiserar utredningens brister tillsammans med andra förbund.¹

¹ [Kulturskapare: "Ersättningsutredningen är ett haveri, Gustafsdotter" - Altinget:](#)

4. Närmare om ensamrättens ekonomiska betydelse

4.2 Allmänt om ensamrättens ekonomiska ändamål

Utredningen konstaterar att det finns olika uppfattningar om ändamålen med upphovsrätten. Eftersom de rättspolitiska skälen bakom den svenska upphovsrätten är en blandning av ett naturrättsligt betraktelsesätt och ett investeringskydd finns det utrymmen för olika tolkningar, olika intressen måste balanseras mot varandra. Som utredningen skriver på sidan 48 så har upphovsrätten en central betydelse som garant för upphovspersonernas ekonomiska intressen. Upphovsrätten möjliggör en marknad där parter med olika ekonomiska muskler och makt kan förhandla med varandra. En förutsättning för att marknaden ska fungera är en stark upphovsrätt som skyddar den svagare parten i en förhandling, dvs upphovspersonen. Utan upphovspersoner inga verk och prestationer att investera i.

Beskrivningen i fotnot 7 på sidan 48 haltar något, talboksersättningen och bibliotekersättningen har tillkommit för att samhället på olika sätt vill försäkra sig om att få tillgång till författarens ensamrätt utan att författaren ska kunna motsäga dig det. För denna rätt har en ekonomisk kompensationsordning skapats.

5. Framväxten av streamingtjänster och andra digitala tjänster

5.5 Utvecklingen på litteraturområdet

Precis som utredningen redogör för har marknaden för den digitala boken ökat explosionsartat under de senaste åren. Tillväxten i bokbranschen utgörs huvudsakligen av ökad försäljning av abonnemangstjänster för ljudböcker. Det är återförsäljarledets omsättning som ökat, d.v.s. strömningstjänsternas intäkter. Förlagsledets intäkter har legat knappt över inflationen de senaste fem åren.² Författarens inkomster är beroende av de intäkter förlaget har från bokförsäljningen.

Prenumerationstjänsterna har dubblat sin marknadsandel på fem år. Dessutom har den ökat med ytterligare 2,8 procentenheter det senaste året, vilket var en större ökning av marknadsandelen än mellan 2020 och 2021.³ 71 av 100 sålda böcker i Sverige var digitala under första halvåret 2022. Men 69 kronor av 100 kommer fortfarande från försäljning av fysiska böcker. Eller något mindre om man tar hänsyn till download som är inräknad i nätbokhandelns siffror. Sammanfattningsvis utgörs marknaden på litteraturområdet till allt större del av försäljning av ljudböcker i strömningstjänsterna men intäkterna kommer fortfarande från försäljning av fysiska böcker. Tillväxten har skett hos strömningstjänsterna utan att motsvarande ökning av omsättning kan spåras i författarledet. Värdet i strömningstjänsterna bygger på böcker, upphovsrätter från författarna och ska enligt upphovsrättslig logik ge dem skälig ersättning även i detta led. Så är inte fallet idag.

6. Något om de avtal som förekommer

² Förläggareföreningens rapport Förlagsstatistik 2021.

³ Förläggareföreningens rapport Förlagsstatistik 2021.

6.4 Avtal på litteraturområdet

Som utredningen konstaterar är royaltynivåerna på ljudbok i strömningsgästerna generellt sett lägre än royaltynivåerna på tryckt bok. Detta motiveras av Förläggareföreningen på sidan 84 i utredningen med att ljudboksproduktioner kräver dyra investeringar från förlagen. Enligt Författarförbundets undersökningar görs det ljudboksproduktioner som är mer påkostade än andra, precis som vid utgivning av tryckta böcker. Vid nyutgivning av en ljudbok utgörs förlagets kostnader framför allt av kostnader för inläsare samt själva inspelningen. Den största skillnaden jämfört med utgivning av böcker i tryckt format torde dock vara de besparingar som förlaget gör när kostnader för exempelvis distribution och lagerhållning av boken helt försvinner. De böcker som förlaget väljer att ge ut som ljudböcker tjänar därför oftast snabbt in kostnaderna för utgivningen. Om anledningen till att författarnas royaltynivåer hålls på en lägre nivå med hänvisning till att bokformatet är för dyrt att producera, gör det författaren till en medfinansier vid utgivning av formatet, utan att författaren på något sätt kan påverka utgivning eller försäljningen i övrigt.

Förläggareföreningen skriver i sitt remissvar på Ds 2021:30 Upphovsrätten på den digitala inre marknaden att "Eftersom digital försäljning innebär lägre intäkter för förlagen (det genomsnittliga priset för en digital bok är ungefär hälften av en pocketbok och en fjärdedel av inbunden bok) upplever många förlag att det blir svårare att få ekonomin att gå ihop. Digitala ljudböcker har som sagt en högre uppstartskostnad än tryckta böcker (då framförallt inläsningskostnaderna är betydande) och blir lönsamma först vid högre volymer, vilket kan ses som ett hot mot mångfalden på marknaden, för mindre förlag och smal utgivning. Många i branschen ser ett samband mellan ökad försäljning av digitala böcker och minskad försäljning av tryckta böcker. Eftersom konsumentpriset för digitala böcker är markant billigare än för tryckta böcker är denna substitueringsseffekt oroande."⁴ Oavsett förklaring till den låga royaltyn för ljudboken så drabbar den författarna hårt och innebär att strömningstjänsternas affärsmodeller är ohållbara för författarna.

6.6 Avtal om vidare nyttjanden

Slutsatsen som utredningen kommer fram till på sidan 87 att den andel av bokförlagens intäkter som tillkommer den enskilde författaren vid avtal om vidare nyttjanden, beror på om villkoren i författarens avtal med förlaget är korrekt. Författaren sitter inte själv vid förhandlingsbordet med strömningstjänsterna. Författaren är helt beroende av hur förlaget tillvaratar sina och författarens intressen i förhandlingen med strömningstjänsten. Möjligheten för författaren att i förlagsavtalet förhandla för det nyttjande som sker i senare led är i praktiken obefintlig eftersom strömningstjänsternas affärsmodeller är oförutsebara. Författaren har varken insyn i hur strömningstjänsten prissätter, rabatterar eller gör andra avdrag. Störst risk för osäkra inkomster utgör den sk revenue/share-modellen eftersom den saknar en minsta nivå för ersättning. Denna risk föreligger även för de flesta förlag, se resonemang ovan under punkt 6.4.

7. Upphovsmäns och utövande konstnärers möjligheter att få ersättning

⁴ <https://forlaggare.se/remissvar/upphovsratten-pa-den-digitala-inre-marknaden-ds-202130/>

7.1 Allmänna utgångspunkter

Utredningens uppdrag har enligt direktiven varit att undersöka om upphovspersoner och utövande konstnärer har tillräckliga möjligheter att få lämplig och proportionerlig ersättning för nyttjanden som sker efter en överlåtelse. Hur denna bedömning ska göras på ett träffsäkert sätt är svårt att se eftersom utredningen inte anser sig ha i uppdrag att undersöka villkoren för dessa överlåtelser. Generella förhållanden ligger till grund för utredningens analyser och slutsatser. Eftersom en mer djuplodande undersökning av villkoren för dessa överlåtelser inte anses ligga inom utredningens uppdrag hamnar utredningen heller inte rätt. Beskrivningen av upphovsrätten på sidan 92 som ett lagstadgat monopol är direkt felaktig. Definitionen av ett monopol är att en enda säljare behärskar en hel marknad för en vara eller tjänst. Att en monopolist ensam behärskar marknaden för sin produkt betyder att branschens hela efterfrågan också är hans. En monopolist kan fritt välja prissättning. För exempelvis en författare och för de flesta upphovspersoner, är situationen den omvända. Dvs väldigt många upphovspersoner existerar och konkurrerar på samma marknad. Författare kan inte heller, som det står på sidan 92, fritt förhandla om avtal och villkor. DSM-direktivet har tillkommit för att stärka upphovspersonernas svaga ställning på avtalsmarknaden. Förutom DSM-direktivet finns det utredningar och rapporter som visar att en systematisk obalans råder i plattsformsekonomin. Dels den konstnärspolitiska utredningen (SOU 2018:23) Konstnär oavsett villkor⁵, Konstnärsnämndens rapport Digitaliseringens konsekvenser för konstnärers villkor⁶ men även rapporter som tex FNs rapport om Winner-takes-all' dynamics in digital economy 2 okt 2017, eller som det redogjordes för i Svd Näringsliv den 2 november 2021 när Amazon-ägda streamingtjänsten Twitch hackades och datan om hur intäkterna fördelades blev offentliggjord. Hittills under året hade 1 % av alla streamers fått 50 % av alla intäkter enligt sammanställning av Wall Street Journal.

På sidan 94 gör utredaren ett antagande att § 28 i upphovsrättslagen ger möjligheter för upphovspersoner att värdera överlåtelser i senare led, detta stämmer inte. I avtalen mellan författare/översättare och förlag finns ofta en generell överlåtelse till vidarelicensiering, vilket innebär att upphovspersonen inte har någon insyn i vilka dessa parter är på förhand och alltså inte kan ta ställning till om det är en bra idé eller inte. Det är sällsynt att upphovspersonen i en förhandling lyckas få bort punkten om vidarelicensiering i ett avtal trots att detta ofta är en punkt som är uppe för diskussion, utan vidarelicensiering inget avtal. Eftersom informationen om betalningsströmmarna hos den tredje parten är helt okända för upphovspersonen är den faktiska möjligheten för upphovspersonen att värdera situationen obefintlig. I praktiken saknas således möjlighet att bedöma värdet av den rätt de överlåter. Inte heller § 30 upphovsrättslagen som det redogörs för på sidan 95 kan anses fungera som ett skydd för författare eftersom den ständigt avtalas bort. Ytterst få avtal på förlagsområdet är så korta som tre år. I de avtal som vi granskar åt medlemmar nu blir avtal utan avtalstid mer vanligt förekommande, förlagen anger att de behöver rättigheter för all framtid.

⁵<https://www.regeringen.se/496594/contentassets/9e77d09ab00c405bb0998490511ff2f4/konstnar--oavsett-villkor-sou-201823.pdf>

⁶https://www.konstnarsnamnden.se/pdf/Konstnarsnamnden_rapport_Digitaliseringen_konsekvenser_2021.pdf

7.3 Villkor som har att göra med de avtal som förekommer

Författarens rätt till ersättning står förvisso i samband med den faktiska ersättningen av deras verk när boken tillhandahålls på begäran av konsument, detta samband är dock på inget sätt en garant för att de ersättningar författaren får är skäligen. Att det finns ett samband är dock positivt eftersom det innebär att förbättringar är möjliga att göra, upphovsrätten är lätt att följa från författare till slutkonsument.

Det stämmer i viss mån att författarnas ersättningar är beroende av i vilken utsträckning konsumenterna tar del av deras verk. Fler faktorer påverkar dock ersättningen, antal titlar i tjänsten hos strömningsföretagen är en viktig parameter i tex revenue share-modellen. I Förläggareföreningens remissvar på Upphovsrätten på den digitala inre marknaden DS 2021:30 skriver föreningen att "En stor del av intäkterna från digitala abonnemangstjänster fördelas enligt en revenue share-modell som innebär att förlagsledet inte kan förlita sig på att en ökad konsumtion hos de enskilda konsumenterna i digitala abonnemangstjänster ska ge ökade intäkter totalt sett. När konsumtionen i volym ökar mer än försäljning av abonnemang minskar i stället snittersättningen per lyssning i denna modell. Om försäljning av fysiska böcker minskar riskerar utgivningen av smalare litteratur att påverkas negativt. Helt enkelt därför att förlagen inte har råd att investera i sådan utgivning".⁷

För ett par år sedan införde de två dominerande ljudbokstjänsterna BookBeat och Storytel en tidsbaserad ersättningsmodell. Förutom antalet kunder, vilket i sig utgör intäktsbasen för strömningstjänsten, så är ersättningen för det enskilda verket förutom antal lyssningar, bland annat även beroende av verkets längd. En tidsbaserad beräkningsmodell innebär att kortare böcker ger lägre ersättning. För författare av barn- och ungdomslitteratur har den här förändringen blivit extra kännbar, men det påverkar även andra kategorier av litteratur. En författare kan tex inte heller påverka hur många gratismånader eller andra typer av gratiserbjudanden som en strömningstjänst bjuder på av deras verk, detta är reglerat i förlagsavtalen när det kommer till fysisk bok eftersom detta påverkar royaltyn underlaget.

Författare kan inte med stöd av upphovsrätten och den ensamrätt som däri ges dra ekonomisk nytta av sina verk på så vis att den kan anses vara skäligen så som artikel 18 i DSM-direktivet kräver.

7.4 Villkor som har att göra med hur rättigheterna förvaltas

Som utredningen nämner på sidan 104 så har Författarförbundet avtal med flera av de stora förlagen på den svenska marknaden. Detta gynnar både förlag och författare. Som utredningen antar stärks sannolikt författarnas möjligheter att få en skäligen ersättning om Författarförbundet har förhandlat avtal för kollektivet eftersom vi som förbund generellt sett har starkare förhandlingsposition än enskilda författare. Det ska dock understrykas att maktförhållandena är ojämna även när vi som förbund förhandlar avtal. Förbundets styrka är direkt relaterat till

⁷ <https://forlaggare.se/remissvar/upphovsratten-pa-den-digitala-inre-marknaden-ds-202130/>

hur välfungerande upphovsrätten är, en svag upphovsrätt innebär en svag ställning för oss som förbund.

7.6 Storleken på de ersättningar som faktiskt betalas

I detta avsnitt konstateras helt korrekt att snittintäkten per konsumerad bok är lägre i digitala abonnemangstjänster och att författarnas royaltysatser är lägre för ljudböcker än inbundna böcker. Det stämmer även som utredaren antar på sidan 112 att olika författare påverkas på olika sätt av ljudboksmarknaden. De författare som skriver i en genre som i dagläget lämpar sig bra för strömmad ljudbok tillhör en grupp författare som har drabbats mycket hårt. Ljud ger lägre intäkter än tryckt, se reportage i Författaren nr 2 2022⁸ där författare beskriver att deras ljudböcker får 100 000-tals lyssningar men att det ändå inte går att leva på författarskapet. Inte någon författares villkor i ljudbokslandskapet är dock tillfredställande. Utvecklingen har gått snabbt och är under ständig förändring. Som Svenska Artisters och Musikers intresseorganisation (SAMI) och Musikerförbundet skriver i sitt remissvar så *”har den digitala utvecklingen gjort det svårare för konstnärer inom alla konstformer att få betalt för sina verk och prestationer. Musikbranschen har kommit allra längst i digitaliseringen och 91 %⁹ av musikförsäljningen sker genom streamingtjänster. Musik genererar mer intäkter än någonsin men musikerna och artisterna, och deras företag, får en allt mindre del av totalintäkterna.”* Vi hänvisar till SAMIs, Svenska Musikerförbundet och Sveriges Yrkesmusikersförbund yttrande över denna utredning för en relevant beskrivning av utvecklingen för konstnärer på den digitala marknaden. Det är en beskrivning av en marknad som vi ser som ett misslyckande för varje nation som vill stå upp för ett levande och rikt kulturutbud.

På sidan 112 i utredningen nämns att författare sällan har stora inkomster från försäljning av litteratur. Är det möjligen en indikation på att ytterligare skydd behövs för att stärka dem snarare än ett regelverk som inte gör det?

7.7 Något om de ekonomiska förutsättningarna när en ensamrätt överläts

Risker för bristande balans i avtalsvillkor. Som utredningen konstaterar så är det svårt för upphovspersoner att förutse hur deras verk ska inbringa pengar hos en förvärvare i senare led. Detta beror till stor del på bristande transparens samt obalans i avtalsförhållandet vilket förhoppningsvis kommer att ändras något i och med DSM-direktivets införlivande i svensk lag, se skäl 74 och 75 i DSM-direktivet.¹⁰

7.8 Några mer allmänna ekonomiska aspekter på upphovspersoners och utövande konstnärers ersättningar

⁸ <https://www.forfattaren.se/reportage/popular-och-fattig>

⁹ Se <https://www.ifpi.se/app/uploads/2022/03/Ifpi-Sverige-statistik-2021.pdf>.

¹⁰

Upphovsmän och utövande konstnärer behöver information för att kunna bedöma det ekonomiska värdet av deras rättigheter som harmoniserats enligt unionsrätten. Detta är särskilt fallet när sådana fysiska personer beviljar en licens eller överlåter rättigheter mot ersättning. Det behovet uppstår inte när utnyttjandet har upphört eller när upphovsmannen eller den utövande konstnären har beviljat en licens till allmänheten utan ersättning. (75) Eftersom upphovsmän och utövande konstnärer ofta har en svagare förhandlingsposition när de beviljar licenser eller överlåter sina rättigheter, behöver de information för att kunna bedöma det fortsatta ekonomiska värdet av sina rättigheter jämfört med den ersättning de fått för sin licens eller överlåtelse, men de möter ofta bristande transparens.

Några särskilda villkor i den kreativa och kulturella sektorn. Under detta kapitel förs ett resonemang om att utbudet i många fall överträffar den efterfrågan som finns. Det talar ju emot vad som tidigare nämnts i utredningen att upphovspersonerna skulle ha en monopolliknande ställning. Relevant att poängtera i detta sammanhang är dock att det är fördelningen av ersättningar i den digitala ekonomin som behöver analyseras och justeras. Som bland annat den Konstnärspolitiska utredningen från 2018 konstaterar så ökar obalansen mellan parterna på marknaden i och med digitaliseringen. Vid ökad obalans mellan parterna kan det antas att den starkare parten får en större del av kakan. När en part är avsevärt starkare än den andra på en marknad dikterar den starkare parten lättare villkoren mer ensidigt och intäkterna landar i mindre utsträckning hos den svagare parten. På kulturområdet leder detta inte bara till att upphovspersoner förfördelas utan även till att endast de kulturskapare som redan är bättre bemedlade kan ägna sig åt kultur. Detta leder inte till ett rikt utbud av litterära och konstnärliga uttryck utan till dess motsats.

8. En oavvislig ersättningsrätt

Författarförbundet delar inte utredningens bedömning att det inte finns tillräckliga skäl att införa en s.k. oavvislig ersättningsrätt utan förordar fortsatt utredning om en sådan. En ny utredning med bred kompetens och ett uppdrag att undersöka varje områdes speciella förutsättningar bör tillsättas.

8.4 Överväganden om en s.k. oavvislig ersättningsrätt

Som redan nämnts i detta remissvar och även i utredningen så finns det flera källor som redogör för att kulturskapare får mindre del av intäkterna i den digitala ekonomin. DSM-direktivet kan råda bot på viss del av den obalans som råder genom införlivandet av transparensreglerna i svensk lag. Eftersom DSM-direktivet endast tar sikte på obligationsrättsliga förhållanden och hela den digitala affären sker utanför den obligationsrättsligasfären är just denna utredning den viktiga pusselbiten som saknas för att upphovspersonerna ska garanteras skäliga ersättningar på den digitala kommersiella avtalsmarkanden. Under år 2021 var sjuttio procent av konsumtionen på den litterära marknaden inom ljud, dvs hos en motpart som författare och översättare inte har en avtalsrelation med.

Behovet av en oavvislig ersättningsrätt. Författare intar en svagare förhandlingsposition än ett förlag vid en avtalsförhandling. Upphovsrättslagens nuvarande bestämmelser ger inte tillräckliga verktyg för att justera den obalansen. På grund av att författaren har en svagare förhandlingsposition än förlaget blir ersättningen lägre än vad som skulle ha varit fallet om de varit jämbördiga. Att, som det står i utredningen "ersättningarna på ett rimligt sätt speglar det ekonomiska värdet av de olika verk och framföranden som tillhandahålls på begäran" är ett antagande som blir problematiskt i sammanhanget. Det ekonomiska värdet på en marknad är vad någon är beredd att betala för det. Att priserna skulle vara rimliga för att de följer marknaden är ett märkligt uttalande från en utredning som ska undersöka om marknaden fungerar.

Utredningen konstaterar att risken för orimliga ersättningar till upphovspersoner och utövande konstnärer inte är obetydlig men landar trots detta i slutsatsen att det inte finns något påtagligt generellt behov av regler om en oavvislig ersättningsrätt. Vi förstår inte hur utredningen landar i denna slutsats.

Nyttan av en oavvislig ersättningsrätt. I detta stycke tar utredningen avstamp i upphovsrätten som ett investeringsskydd och landar i slutsatsen att upphovspersoners möjligheter att få ersättning när de överlåter sina rättigheter försämras. För en bedömning utifrån en helhetsbild hade de varit önskvärt även med ett upphovsmannaperspektiv. Vi saknar stöd för att leverantörer av strömningstjänster skulle bli mindre investeringsbenägna med en oavvislig ersättningsrätt. En mer djuplodande analys och undersökning av vilka effekter den oavvisliga ersättningsrätten medfört i länder som infört den hade varit önskvärt. Vi har tagit del av texter som tyder på att den oavvisliga ersättningsrätten är den mest effektiva modellen för att säkerställa skälig ersättning, se artikeln från professor Raquel Xalabarder.¹¹ Även i en studie utförd på uppdrag av WIPO konstateras att de politiska målen och principerna för en rättvis ersättning bäst uppfylls av en oavvislig ersättningsrätt.¹² För ytterligare underlag som stödjer en oavvislig ersättningsrätt se SAMIs Svenska Musikerförbundet och Sveriges Yrkesmusikersförbund remissvar.¹³

I detta avsnitt skriver utredningen att en kollektiv förvaltning inte säkert leder till bättre villkor för upphovspersonerna, att strömningstjänsterna inte sällan har en stark position. Detta antagande stämmer, strömningstjänsterna har både kunskap om affärsmodellen och kapital som inte organisationer eller alla förlag har. Det ska understrykas att det inte bara är organisationer som Författarförbundet som möjligen har en svagare position än strömningstjänsterna, det har även flera av de förlag som ska förhandla med dem. I samtal som vi har haft med ett flertal förlag framkommer att det inte är en förhandling om villkor mellan dem och strömningstjänsterna, endast ett accepterande av ensidigt upprättade villkor. Flera förlag vittnar om att de inte ens får kontakt med ett visst strömningbolag trots att de har titlar licensierade hos bolaget. En ordning där maktförhållandena är mycket ojämna och där det endast finns ett fåtal aktörer att vända sig till främjar inte en sund konkurrens.

På sidan 159 framförs att förutsebarheten begränsas med en oavvislig ersättningsrätt, vi menar att den redan idag inte bara är begränsad utan saknas. Flera förlag som vi pratat med menar att förutsebarheten är obefintlig och samma sak gäller därmed för upphovspersonerna. Vi är eniga med utredningen om att en förhandling mellan marknads parter är att föredra, att det mest önskvärda vore om individuella avtal gav parterna störst möjligheter att få till bra avtalsvillkor. I de fall där marknads parter inte längre kan förhandla om villkor på grund av maktobalans krävs dock en annan ordning, en reglering som säkerställer att upphovspersonerna får del av de intäkter som genereras. När förlag inte kan tillvarata de rättigheter som författarna har upplåtit till dem på grund av svag ställning som avtalspart krävs en annan ordning.

¹¹ Se "The Principle of Appropriate And Proportionate Remuneration of Art.18 Digital Single Market Directive: Some Thoughts For Its National Implementation", 1 september 2020 (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3684375).

¹² Se "Artists in the Digital Music Marketplace: economic and legal considerations" av Christian L. Castle, Esq. and Prof. Claudio Feijóo, 1 juni 2021 (https://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/sccr_41/sccr_41_3.pdf)

¹³ [Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation \(SAMI\) Svenska Musikerförbundet och Sveriges Y.pdf](#)

10. Alternativ tvistelösning

10.1 Uppdraget enligt kommittédirektivet

Det är beklagligt att det inte ingår i uppdraget att undersöka förutsättningarna för ett kostnadsfritt förfarande inom ramen för en statlig nämnd. En sådan ordning skulle rimligtvis kunna möjliggöra för upphovspersoner att få sina ärenden prövade.

10.5 Närmare om vissa aspekter på en ny alternativ tvistlösningsform på upphovsrättsområdet

I Författarförbundets rådgivning granskar vi i snitt nio hundra avtal per år och hanterar lika många ärenden av annat slag är just avtalsgranskning. Vi ser varje månad exempel på tvistiga ärenden där författaren eller översättaren har rätt juridiskt men saknar möjlighet att hävda denna rätt gentemot sin motpart. Vår rådgivning är rådgivande, vi agerar inte som ombud. Utredningen nämner på sidan 189 att vissa organisationer erbjuder sina medlemmar rättshjälp, vi har inte möjlighet att erbjuda någon sådan hjälp för våra medlemmar. Hemförsäkringen som nämns i utredningen är inte relevant i sammanhanget eftersom rättsskyddet inte gäller för tvister som författaren eller översättaren har i sin näringsverksamhet. För många författare och översättare är företagsförsäkringen en utgift som bortprioriteras vid ett svårare ekonomiskt läge. Som nämns i utredningen på sidan 193 finns det en stor oro för svartlistning. Författare och översättare har ofta långa och nära relationer med sina förlag, Sverige är dessutom en liten marknad och att göra sig ovän med ett förlag kan få långtgående ekonomiska konsekvenser. Författare och översättare står utan praktisk möjlighet att få sina ärenden prövade rättsligt.

De tvistelösningalternativ som finns enligt gällande rätt är inte tillräckliga för att våra medlemmar ska kunna tillvarata de rättigheter som upphovsrättslagstiftningen ger dem. Upphovsrätten kan inte vara den skyddslagstiftning som den ska vara när faktiska möjligheter att processa tvistiga ärenden saknas.

Vi ser inte att utredningens förslag om att PRV ska tillhandahålla en förteckning över personer som har förklarat sig villiga att medla i tvister om tillämpning av de bestämmelser som genomför ersättningskapitlet i DSM-direktivet som tillräckliga.

Vi hänvisar i övrigt till KLYS och Copyswedes yttranden i sin helhet.

Stockholm november 2022.

Grethe Rottböll

Ordförande Sveriges Författarförbund

Maria Andersson

Förbundsdirektör